

שיזונה הלכות

גיליון 450

ערש"ק פ' בלק
שבוע פרשת פנחס | ה'תשע"ט

גיליון שבועי

יו"ל ע"י מכון הלכה חב"ד (ע"ר)

מהו הזמן הנכון לערוך סעודת ברית מילה ביום שישי? ראה מדור 'הלכה יומית'

משולחן ההלכה מאת הרב יהושע ליפשיץ מורה-צדק, חיפה <

נאמנות העובד לעבודתו

האם מותר לאדם העובד במוסד מסוים לעבוד שעות נוספות במקום עבודה נוסף, לצורך הגדלת ההכנסה?

חז"ל אמרו ש"אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר את עצמו ביום". הטעם לדין זה - שאף נפסק להלכה הוא משום שהעבודה ללא מנוחה עשויה להתיש את כוחו ולגרוע מעבודתו של בעל הבית. מטעם זה חייב הוא לשמור על גופו ונאסר לחיות בסגפנות, מפני שבכך תפוקתו תיפגם ונמצא כגזול את בעל הבית המשלם על מלאכתו. אלא שכתבו הפוסקים שאיסור עשיית המלאכה בלילה לפועל, הוא דווקא בקביעות, אך לעיתים כאשר יש צורך בכך רשאי לעבוד אף מחוץ לעשות העבודה, שכן הסתם אין המעביד מקפיד בכך, ומובן שהדבר תלוי בסוג העבודה ובכוחו של הפועל, שכן מטרת איסור זה היא להבטיח שהפועל לא יגרע מעבודתו.

שכיר שהתחייב לבצע עבודה, האם יוכל לחזור בו?

על הפסוק "לי בני ישראל עבדים.. אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים" דורשים חז"ל: "ולא עבדים לעבדים". ולכן קבעו חז"ל שעובד יהודי רשאי להתפטר מעבודתו, "אפילו בחצי היום" ומעסיקו אינו יכול לחייבו בהשלימה. אך אם עקב כך ייגרם הפסד למעסיק אסור לו לעזוב את עבודתו. ובמלאכה המוגדרת כדבר האבד, כגון נגן לחתונה, שאם ביטל סמוך לחתונה או במהלכה, חייב המעסיק למצוא נגן אחר במקומו, בכדי לא לגרוע מהשמחה, רשאי

1. תוספתא ב"מ ח, ב; ירושלמי דמאי פ"ז ה"ג; רמב"ם הל' שכירות פ"ג ה'; טוש"ע ח"מ שש"ז, ס"כ; שו"ע אדמוה"ז ח"מ ד"ה "עד ארבעים"; תרומת הדשן סימן שכ"ט, הובא ברמ"א ח"מ שש"ל ג, ס"ו; ש"ך שם סקל"ט; פתחי חושן פרק יא. ואלך; פתחי חושן פ"ז, ה"כ.

המעסיק לגלגל על העובד את תוספת העלות של העסקת אחר שיעשה את העבודה במקומו, אולם אחריותו של העובד המתפטר מוגבלת עד כדי גובה שכרו שהיה אמור לקבל. ואם העבודה היא בקבלנות באמצעות קניין או חוזה יש פוסקים שהעובד מחויב לעבודתו. וכשאין הסכמה בין הצדדים יש לפנות לבי"ד מוסמך.²

פועל החוזר בו, האם חייב בנזקי המעסיק שנגרמו כתוצאה מהפסקת עבודתו?

דנו הפוסקים האם המעביד זכאי לפיצוי, כאשר לא מצא עובד חלופי, וכתוצאה מכך נגרם לו הפסד. יש הסבורים שכאשר נגרם הפסד למעביד עקב התפטרות העובד, העובד נושא באחריות כלפי מעבידו אף יותר מן הסכום שהיה נדרש המעביד לשלם תמורת עובד חלופי. אך כאשר לא נגרם לו כל הפסד אלא עגמת נפש, כגון נגן שהפסיק באמצע החתונה (אף שאסור לו לעשות כך), אינו חייב לשלם למעביד עקב כך. אך אם לא טרח המעסיק למצוא עובד אינו זכאי לקבל תשלום על ההפסד שנגרם לו. וכשאין הסכמה בין הצדדים יש לפנות לבי"ד מוסמך.³

2. ויקרא כה, נה; ב"מ י, א; תוד"ה "יכול" שם; ב"מ עז, טו"א. ב"ק קטז, ב; תוד"ה "והא" ב"מ מח, א; רמב"ם הל' שכירות פ"ט ה"ד. טוש"ע ח"מ שש"ל ג; שו"ע אדמוה"ז ח"מ ד"ה שאלה ושכירות וחסומה ס"א; שו"ת צמח צדק או"ח סי' כט אות נ, וראה בהערות המערכת שם; פס"ד צ"צ ח"מ סי' רכ"ז.
3. רישב"א, ב"מ עה, ב; נימוק"י ב"מ פ"ו (מו, ב בדפי הרי"ף) ד"ה "עד ארבעים"; תרומת הדשן סימן שכ"ט, הובא ברמ"א ח"מ שש"ל ג, ס"ו; ש"ך שם סקל"ט; פתחי חושן פרק יא.

שואל ומשיב סמס לרב

הרב משה קורטוויץ <
מנין שמתפללים בו ערבית לפני צאת הכוכבים, האם אפשר להתפלל במנין זה ולומר קריאת שמע אחר כך שוב?

זו מחלוקת קדומה מאוד כבר מימי הגאונים, ומובא שזה מחלוקת בין בני ארץ ישראל לבני בבל מה עדיף - ב'רוב עסי' או קריאת שמע בזמנה, ורב האי גאון מכריע שעדיף קריאת שמע בזמנה מתפילה במניין. וכן נראה קצת גם מדברי אדמו"ר הזקן שמכריע שתפילה בזמנה עדיפה על תפילה במנין כדברי הרב האי גאון.

בנוסף למחלוקת העקרונית דלעיל, לעניין תפילת ערבית הצמח צדק כותב בפירושו שקריאת שמע בזמנה ותפילה במנין עדיפים על תפילה במניין, ולכן מסיק לדינא כי אין להתפלל עמהם.

תשובות הגאונים (מוסאפיה) סי' ע"ח (מרבי האי גאון - ובנוסף מעט שונה מובא בשערי תשובה סי' ע"ו ומובאת גם ברא"ש ברכות פ"א אות א'), שו"ע אדה"ז סי' צ"א, צ"צ חידושים על הש"ס דף א ע"ג, קצוה"ש סי' כ"ז בדה"ש ס"ק י"ב

הלכה יומית

קביעת סעודה בערב שבת <

ראשון | מיעוט אכילה בערב שבת

אסרו חכמים בערב שבת לקבוע סעודה גדולה של משתה שאינו רגיל בה בימי החול - מפני כבוד השבת, שעל ידי שמרבה באכילה ושתיה, לא יוכל לקיים סעודת שבת שבליילה כראוי, והזהירו חכמים אודות חומרת אי ההקפדה על כך. איסור זה מתחיל אף מהבוקר. אולם סעודה קטנה שרגיל בה בימות החול - מן הדין מותר לאכלה בכל היום אפילו סמוך לחשיכה. אבל מצווה להימנע מלקבוע סעודה זו מתחילת שעה עשירית ואילך (3 שעות זמניות אחר חצות היום), בכדי שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול, ויאכל סעודת שבת לתיאבון. ויש שהמליצו לאכול ולשבוע טוב עד שעה עשירית שעל ידי כך נקל יותר להימנע מאכילה מיותרת בהמשך היום¹.

מהו הזמן הנכון לערוך סעודת ברית מילה בערב שבת?

שני | הדברים שנמנעים לאכלם

ההימנעות מאכילה משעה עשירית היא בסעודה של פת משיעור כביצה (54 גרם), אולם פירות ותבשיל מזונות מותר לאכול כל היום אפילו בשיעור של יותר מכביצה אם אינו קובע סעודתו עליהם. אלא שגם במאכלים אלו יזהר שלא יתמלא מהם כיוון שטעמה של הגבלת האכילה בערב שבת הוא שיהיה תאב לאכילת סעודת שבת, לכן יש לדאוג שלא לאבד את התיאבון לסעודת הלילה. ולכן יש להיזהר כשנמצאים בערב שבת בבתי הארחה וכדומה, ומוגשת שם ארוחת צהריים חגיגית שאינו רגיל בה בכל

מקום עבור סעודת השבת; אך אם אם אח"כ אינו יכול לקיים סעודת שבת, יעשה קידוש ויאכל מזונות וכדומה, ויאכל למחרת ביום שלוש סעודות⁵.

שישי | פורס מפה ומקדש

כשחל יו"ט או פורים בערב שבת, מותר לאכול סעודת יו"ט, אף שהיא סעודה גדולה, כיוון שזהו זמנה, אלא שאף אותה ראוי להתחיל קודם השעה העשירית (וסעודת פורים לפני חצות), ולסיים אותה לפני השקיעה ולברך ברכת המזון. ואחרי ערבית אוכלים סעודת שבת, ככלל ליל שבת. בהלכה מובאת אפשרות להמשיך את הסעודה לתוך השבת, ובעת השקיעה מכסים את הפת שעל השולחן, מוזגים כוס יין, ומקדשים קידוש של שבת בלי לברך ברכת "בורא פרי הגפן" (כיוון שכבר ברכו בסעודה על היין), ואחר כך מגלים את הפת וממשיכים בסעודה (כמובן מבלי לברך ברכת "המוציא שוב"). ובוזה כבר יוצאים ידי חובת סעודת שבת. ואמנם כך נהג הקהל בשנים הראשונות בהתועדויות עם הרבי, אולם בשנת תשד"מ הורה הרבי לקהל, להפסיק את סעודת החג בברכת המזון קודם השקיעה, ולא להמשיכה אל תוך השבת⁶.

מקורות:

- ראה פסחים צט, ב; גיטין לח, ב; טו"ש ו"כ או"ח סרמ"ט ס"ב; שו"ע אדה"ז שם ס"ה וס"ט; וראה נטע"ג שבת פ"א ס"א. 2. קצוה"ש סס"ט בדה"ש סק"א; נטע"ג שבת פ"א ס"ז ט ובה"ע ט שם. 3. שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ט ס"ו וראה קו"א שם סק"ד; וראה פסק"ת שם סק"ה. 4. שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ט ס"ו-ח; וראה קצוה"ש סי' טט בבדה"ש סק"ח וסק"י. 5. שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ט ס"ט ו, ובסרע"ד ס"ח; וראה נטע"ג שבת פ"ב ס"ג. 6. ראה רמ"א סתרצ"ה ס"ב; שו"ע אדה"ז או"ח סרע"א ס"ט-י; קצוה"ש סס"ט סק"ח; ספר המנהגים - חב"ד ע' 57; שיחות קודש תשל"ז ע' 508 וע' 519; וראה אוצר מנהגי חב"ד ר"ה, ע' קמט; וראה מעשה מלך ע' 323.

יום, שלא יתמלא ממנה².

שלישי | המנעות מאכילה לאחר הקידוש - קודם אכילת פת

כיוון שעיקר סעודת השבת היא על הלחם, לכן גם לאחר הקידוש - לכתחילה - מצווה להמנע מאכילה קודם נטילת הידיים ואכילת הפת קודם, שאם יאכל ממאכל אחר קודם אכילת הלחם - לא יאכל את הפת לתיאבון כיוון שהוא סמוך ממש לסעודה³.

האם מותר לאכול ארוחת צהריים ביום שישי?

רביעי | סעודת מצווה בערב שבת

סעודת מצווה שזמנה ביום שישי, כגון סעודת מילה, וסעודת פדיון הבן בזמנה ביום ל"א ללידה מותר לעשותה בו ביום. אלא שמצווה לכתחילה להתחיל את הסעודה קודם שעה עשירית. ויש שכתבו להקדים הסעודה כמה שאפשר, וטוב שלא להזמין אליה אלא מניין מצומצם, חוץ מן השייכים לסעודה הקרובים ואף בעלי הברית - המוהל והסנדק; ובסעודת פדיון הבן - הכהן נחשב הוא כאחד מבעלי המצוה⁴.

חמישי | סעודת השבת שלאחר סעודת מצווה

המשתתפים בסעודת מצווה שזמנה בערב שבת, אף על פי שמותרים הם לאכול שם (אם הם מהמניין המצומצם), עם זאת ראוי שלא יאכלו יותר מדי באופן שימנע מהם אחר כך לאכול סעודת שבת לתיאבון, אלא ישאירו

ב"ה

מקושתפסל

7 יום חמישי ז' אב תשע"ט

מלון "ציפורי בכפר" קיבוץ חפץ חיים

נפאות דנאות

שריינו את התאריך!

ועידת מקושר נכד השנתית

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

הזמן גרמא

'טועמיה חיים זכו'

יתא בפרי עץ חיים (שער השבת ריש פרק ג'), וראה מגן אברהם ושולחן ערוך רבינו הזקן אורח חיים סוף סימן ר"ן) - ויש כאלו שאכן נוהגים כך בפועל, שביום שישי טועמים ממאכלי השבת - וכמ"ש טועמיה חיים זכו. - אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר לא ראיתי הנהגה זו בגשמיות. אבל ברוחניות בוודאי שצריך להיות כן, ולא רק ביום שישי, אלא אף בכל ימות השבוע.

לקו"ש ח"ב עמ' 475